

EHDOTUS OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN ASETUKSEKSI ERÄIDEN OPPILAILTA JA OPISKELIJOILTA PERITTÄVIEN MAKSUJEN PERUSTEISTA ANNETUN OPETUSMINISTERIÖN ASETUKSEN MUUTTAMISESTA

1 Asian tausta ja keskeiset ehdotukset

Asetuksella eräiden oppilailta ja opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista (1323/2001) säädetään maksuista, joita koulutuksen ja tutkintojen järjestäjät voivat periä oppilailta, opiskelijoilta ja näyttötutkintoon osallistuvilta perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain nojalla.

Tällä asetusehdotuksella on tarkoitus muuttaa kyseessä olevaa opetusministeriön asetusta siten, että se vastaa uuden ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) säännöksiä. Uusi ammatillisesta koulutuksesta annettu laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018. Ammatillisesta koulutuksesta annetulla lailla kumotaan ammatillisesta peruskoulutuksesta annettu laki (630/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettu laki (631/1998).

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 §:n 1 momentin mukaan ammatillinen perustutkintokoulutus ja valmentava koulutus ovat opiskelijalle maksuttomia. Oppimateriaaleista ja tarvikkeista, jotka koulutuksen päätyttyä jäävät opiskelijalle, voidaan kuitenkin periä maksu. Lain 105 §:n 2 momentin mukaan ammattitutkinto- ja erikoisammattitutkintokoulutuksessa sekä 8 §:ssä tarkoitettussa muussa ammatillisessa koulutuksessa koulutuksen järjestäjä voi periä opiskelijalta kohtuullisen opiskelijamaksun, jolla katetaan osittain koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia. Pykälän 3 momentin mukaan edellä tarkoitettuja maksuja ei voi periä työvoimakoulutuksessa eikä henkilöstökoulutuksessa. Lain 105 §:n 4 momentin mukaan henkilöltä voidaan periä maksu hyväksytyin arvosanan korottamisesta, jos hän haluaa korottaa lain 57 §:ssä tarkoitettuun tutkinnon suorittamisesta annettuun todistukseen merkittyä arvosanaa tai 58 §:ssä tarkoitettua valmentavan koulutuksen suorittamisesta annettuun todistukseen merkittyä arvosanaa. Pykälän 5 momentin mukaan koulutuksen järjestäjällä on harkintansa mukaan mahdollisuus jättää 2 ja 4 momentissa tarkoitettu maksu perimättä tai alentaa sitä opiskelijan vähävaraisuuden perusteella.

Opiskelijoilta perityt maksut on voimassa olevan lainsäädännön mukaan sidottu koulutuksen yksikköhintaan, jota ei uuden lain myötä enää lasketa. Asetusehdotuksessa esitetään, että opiskelijoilta perittävät maksut sidottaisiin jatkossa prosentuaaliseen osuuteen koulutuksen järjestämisen kustannuksista. Asetuksella säädettäisiin maksujen enimmäismäärästä. Nykykäytäntöä vastaavasti koulutuksen järjestäjä päättäisi maksun määrästä kunkin koulutuksen, tutkinnon ja tutkinnon osan osalta ja voisi jättää harkintansa mukaan maksun myös perimättä. Koulutuksen järjestäjän olisi nykykäytännön mukaisesti mahdollista kattaa osittain koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia opiskelijamaksuilla, mikäli tarpeellista. Nykytilasta poiketen kokonaiskustannuksissa huomioitaisiin jatkossa myös oppisopimuskoulutuksena nykyisin järjestettävän ammatillisen lisäkoulutuksen kustannukset. Opiskelijamaksujen tasoa tul-

laan jatkossa seuraamaan. Maksujen asetuksella säädettävää enimmäismäärää tullaan arvioimaan, kun koulutuksen järjestäjien perimistä maksuista on saatu kerättyä riittävästi tietopohjaa.

2 Asetuksenantovaltuus

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 §:n 7 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädetään 105 §:ssä tarkoitettujen maksujen perusteista.

3 Nykytila

Koulutusta ei ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 5 §:n eikä ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain (630/1998) 9 §:n mukaan saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi. Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 37 §:n 1 momentin perusteella opetus on opiskelijalle maksutonta. Lain tarkoittamalta yksityisopiskelijalta voidaan kuitenkin periä maksuja. Erityisestä syystä opetus- ja kulttuuriministeriö voi antaa luvan periä opiskelijoilta maksuja muissakin tapauksissa. Lain 47 §:n mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädetään lain nojalla opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista sen mukaan kuin valtion maksuperusteisissa julkisoikeudellisesta suoritteista perittävistä maksuista säädetään.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 17 §:n mukaan näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavan koulutuksen opiskelumaksuista on voimassa, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 37 §:n 1 momentissa säädetään. Ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa sekä muussa lisäkoulutuksessa opiskelijalta voidaan periä kohtuullinen opiskelumaksu. Maksulla katetaan koulutuksen ja tutkintoon valmistavassa koulutuksessa myös tutkinnon järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia. Näyttötutkintoon osallistuvilta peritään tutkintomaksu. Tutkintomaksu määrätään siten, että maksut vastaavat tutkintotoiminnasta aiheutuvia kustannuksia. Ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon osallistuvilta, joka suorittaa tutkinnon ilman siihen valmistavaa koulutusta, voidaan periä kohtuullinen maksu tutkinnon järjestämisestä.

Voimassa olevan eräiden oppilailta ja opiskelijoita perittävien maksujen perusteista annetun opetusministeriön asetuksen 1 §:ssä säädetään asetuksen soveltamisalasta. Asetuksen 2, 3 ja 7 §:ssä säädetään perusopetuslain ja lukiolain mukaisten maksujen perusteista. Asetuksen 4 §:n mukaan ammatillisesta koulutuksesta annetun laissa tarkoitetulle yksityisopiskelijalle järjestettävästä kokeesta voidaan periä opiskelijalta enintään 50,5 euron suuruinen maksu. Asetuksen 5 §:n mukaan ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun laissa tarkoitetussa ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa opiskelijalta voidaan periä maksu, joka on enintään 50 prosenttia opiskelijakohtaisesta määrästä, joka on laskettu opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun asetuksen 10 a §:n mukaisen oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen yksikköhinnan perusteella. Muussa ammatillisessa lisäkoulutuksessa opiskelijalta voidaan periä maksu, joka on enintään 75 prosenttia edellä mainitulla tavalla opiskelijaa kohden lasketusta määrästä. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain tarkoittama näyttötutkintoina suoritettaviin ammatillisiin perustut-

kintoihin, ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin osallistuvalla perittävä kiinteä tutkintomaksu on 58 euroa.

Voimassa olevan asetuksen 6 §:ssä säädetään opiskelijoilta oppimateriaaleista ja tarvikkeista perittävistä maksuista. Sen mukaan jos ammatillisen peruskoulutuksen tai näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavan koulutuksen järjestäjä antaa opiskelijalle opiskelun edellyttämiä oppikirjoja tai muita opiskelijan henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja oppimateriaaleja taikka henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettuja työvälineitä, koneita, laitteita, materiaaleja ja muita tarvikkeita, jotka koulutuksen päätyttyä jäävät opiskelijalle, voi koulutuksen järjestäjä periä niistä maksun enintään todellisten hankinta- tai tuotantokustannusten mukaisesti. Jos opiskelija hankkii mainitut oppimateriaalit ja tarvikkeet muuten, häneltä ei voida periä tässä momentissa tarkoitettuja maksuja. Edellä tarkoitettuina oppimateriaaleina ja tarvikkeina ei pidetä maksuttomaan opetukseen kuuluvia opetuksen järjestämisen edellyttämiä työvälineitä, koneita, laitteita, suojavaatteita, työturvallisuussäännösten edellyttämiä varusteita, opetuksessa käytettäviä koulutuksen järjestäjälle kuuluvia materiaaleja ja tarvikkeita eikä muita vastaavia opetusvälineitä.

Asetuksen 8 §:n 1 momentin mukaan maksujen perusteina käytettäviä kustannuksia laskettaessa on otettava huomioon valtion maksuperustelaki. Pykälän 2 momentin mukaan tätä säännöstä ei kuitenkaan sovelleta asetuksen 5 §:n 1 momentissa säädettyihin ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijamaksuihin.

Opiskelijoilta perittävien maksujen käytäntö on vaihtelevaa. Opiskelijamaksut ovat Opetushallituksen keräämän seurantatiedon mukaan vaihdelleet oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen järjestäjillä merkittävästi. Seurantatiedon mukaan opiskelijamaksuilla on vuonna 2016 katettu keskimäärin yhdeksän prosenttia oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämiskustannuksista. Vaihtelu yksittäisten koulutuksen järjestäjien ja eri alojen välillä on suuri. Tutkinto- tai koulutuskohtaisista maksuista ei ole kerätty tietoa. Opiskelijamaksuja on myös joissakin tilanteissa peritty opiskelijakohtaisin perustein. Oppisopimuskoulutusopiskelijoilta ei pääsääntöisesti ole peritty opiskelijamaksuja, eikä pelkistä opiskelijamaksuista ole kerätty tietoa Opetushallituksen seurantatiedoissa.

4 Ehdotukset

Tällä asetuksella ehdotetaan muutettavaksi eräiden oppilailta ja opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista annettua opetusministeriön asetusta seuraavasti.

1 § Soveltamisala

Asetukseen 1 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitataan uuteen ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin 1.1.2018 kumottavien lakien sijasta.

4 § Ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutuksessa perittävä opiskelijamaksu

Asetuksen 4 §:ssä säädettäisiin ammatillisessa koulutuksessa annetussa laissa tarkoitettujen ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutuksessa olevien opiskelijoiden opis-

kelijamaksuista. Asetuksessa ehdotetaan, että ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutuksessa olevalta opiskelijalta perittävä maksu voisi olla enintään 25 prosenttia koulutuksen järjestäjän arvioimista koulutuksen järjestämisestä aiheutuvista keskimääräisistä kustannuksista.

Asetuksessa viitattaisiin koulutuksen järjestäjän omaan arvioon koulutuksen järjestämiskustannuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön koulutuksen järjestäjiltä saaman palautteen perusteella yksittäisen tutkinnon tai tutkinnon osan kustannuksista ei ole mahdollista antaa yksiselitteistä arviota, sillä kustannukset ovat limittäisiä ja muodostuvat useista eri tekijöistä.

Koulutuksenjärjestäjällä olisi liikkumavaraa määrätessään opiskelijoilta perittäviä maksuja siten, että koulutuksenjärjestäjä voisi kohdentaa eri tutkinnoista perittäviä maksuja harkintansa mukaan ja jättää maksun tutkintokohtaisesti myös perimättä. Tutkintoon johtavasta koulutuksesta olisi perusteltua voida periä alhaisempia opiskelijakohtaisia maksuja kuin tutkintoon johtamattomasta syventävästä ja täydentävästä ammatillisesta koulutuksesta.

4 a § Ammatillista osaamista syventävästä tai täydentävästä koulutuksesta perittävä opiskelijamaksu

Asetuksen 4 a §:ssä säädettäisiin ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta ammatillista osaamista syventävässä tai täydentävässä koulutuksessa opiskelijalta perittävästä maksusta. Maksu voisi olla enintään 50 prosenttia koulutuksen järjestäjän arvioimista koulutuksen järjestämisestä aiheutuvista keskimääräisistä kustannuksista.

Pykälässä viitattaisiin koulutuksen järjestäjän omaan arvioon kustannuksista samoin perustein kuin yllä. Koulutuksenjärjestäjän tehtävänä on arvioida opiskelijamaksun kohtuullisuus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 §:n mukaiseksi siten, että perittävät maksut eivät ylitä tällä asetuksella säädettyä 50 prosenttia järjestäjän arvioimista keskimääräisistä järjestämiskustannuksista.

4 b § Ansio- ja liikennealentäjän, lennonjohtajan ja kaupunkiraideliikenteen kuljettajan tehtäviin valmistavista koulutuksista perittävä opiskelijamaksu

Asetuksen 4 b §:ssä säädettäisiin maksuista, joita voi periä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuissa koulutuksissa, jotka valmistavat ansio- ja liikennealentäjän tehtäviin, lennonjohtajan tehtäviin tai kaupunkiraideliikenteen kuljettajan tehtäviin. Säädöksen mukaan opiskelijalta perittävä maksu voisi olla enintään 25 prosenttia koulutuksen järjestäjälle koulutuksen järjestämisestä aiheutuvista keskimääräisistä kustannuksista.

Säädöksessä viitattaisiin koulutuksen järjestäjälle aiheutuviin kustannuksiin eikä koulutuksen järjestäjän arvioimiin kustannuksiin toisin kuin yllä. Koulutuksenjärjestäjän tehtävänä on arvioida opiskelijamaksun kohtuullisuus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 §:n mukaiseksi siten, että perittävät maksut eivät ylitä tällä asetuksella säädettyä 25 prosenttia järjestäjälle aiheutuneista keskimääräisistä järjestämiskustannuksista.

4 c § Maksujen määrääminen

Asetuksen 4 c §:n mukaan opiskelijamaksut olisi määrättävä yhdenvertaisin perustein. Samaa koulutusta, tutkintoa tai tutkinnon osaa suorittaville opiskelijoille ei siten voisi säännöksen perusteella määrätä maksuja opiskelijakohtaisin perustein.

5 § Arvosanan korottamisesta perittävä maksu

Asetuksen 5 §:n 1 momentissa säädettäisiin arvosanan korottamisesta perittävästä maksusta. Säädökseen mukaan koulutuksenjärjestäjä voisi periä korkeintaan 150 euron suuruisen maksun ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 57 §:ssä tarkoitetun tutkintotodistuksen tai 58 §:ssä tarkoitetun valmentavan koulutuksen suorittamisesta annetun todistuksen arvosanan korottamisesta. Maksun suuruusluokka perustuu Opetushallituksen vuodelle 2015 laskeman ammatillisen lisäkoulutuksen kustannuksia käsittelevän raportin (raportti K14K7YO) perusteella tehtyyn arvioon koulutuksenjärjestäjälle tutkinnon osan suorittamisesta aiheutuvista keskimääräisistä kustannuksista. Maksun määrä on arvioitu kohtuulliseksi siten, ettei se muodosta opiskelijalle estettä arvosanan korottamiselle. Maksun periminen olisi säännöksen sanamuodon perusteella vapaaehtoista. Mahdollisuus periä maksuja arvosanan korottamisesta koskee myös uuden ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen 15 §:n mukaiseen liitteeseen merkittyjä arvosanoja.

6 § Oppimateriaaleista tarvikkeista perittävä maksu

Asetuksen 6 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitataan uuteen ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin 1.1.2018 kumottavien lakien sijasta.

Asetuksen 2, 3 ja 7 §:iin, jotka koskevat lukiolain ja perusopetuslain mukaisia maksuja, ei ehdoteta muutoksia.

5 Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole välittömiä valtiontaloudellisia tai kunnallistaloudellisia vaikutuksia. Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia opiskelijoille. Opiskelijamaksuja on voimassa olevan asetuksen perusteella periä yksikköhinnasta joko 50 prosenttia tai 75 prosenttia riippuen siitä onko järjestetty koulutus ollut tutkintotavoitteista vai ei. Ehdotettu asetus rajoittaa opiskelijoilta perittävien maksujen enimmäismäärän 25 tai 50 prosenttiin keskimääräisistä järjestämiskustannuksista. Opiskelijamaksujen tasoa tullaan jatkossa seuraamaan. Maksujen asetuksella säädettyä enimmäismäärää tullaan arvioimaan, kun koulutuksen järjestäjien perimistä maksuista on saatu kerättyä riittävästi tietopohjaa.

Taloudelliset vaikutukset koulutuksen järjestäjille jäävät pieniksi, sillä ehdotettu menettely vastaa pitkälti vallitsevaa käytäntöä. Nykyisin rahoituksesta on Opetushallituksen kustannustiedon keruun mukaan katettu keskimäärin noin yhdeksän prosenttia opiskelijamaksuilla, mutta järjestäjä- ja alakohtainen vaihtelu on ollut suurta. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 §:n 5 momentin mukaan koulutuksen järjestä-

jällä on myös harkintansa mukaan mahdollisuus jättää 2 ja 4 momentissa tarkoitettu maksu perimättä tai alentaa sitä opiskelijan vähävaraisuuden perusteella.

6 Asetusehdotuksen valmistelu

Asetusehdotus on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä virkatyönä ammatillisen koulutuksen kokonaisuudistuksen valmistelun yhteydessä. Esitys on käsitelty kuntatalouden ja –hallinnon neuvottelukunnassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyysi 10.7.2017 päivätyllä pyynnöllä lausuntoa ammatillisen koulutuksen reformiin liittyvistä kuudesta asetusluonnoksesta. Lausuntopyyntö lähetettiin kaikille ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjille, ammatillisen lisäkoulutuksen järjestäjille ja erikoisoppilaitosten ylläpitäjille. Lisäksi lausuntoa pyydettiin muun muassa ammatillisen koulutuksen eri sidosryhmiltä, asianosaisilta järjestöiltä, työmarkkinajärjestöiltä, ministeriöiltä, aluehallintovirastoilta sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta. Asetusluonnoksista antoi lausunnon yhteensä noin 65 tahoa.

Lausunnoissa otettiin kantaa muun muassa siihen, että opiskelijamaksut oli sidottu opintopisteillä tai opintovuosilla tarkkaan euromäärään. Opetus- ja kulttuuriministeriö muokkasi lausunnoista saadun palautteen perusteella asetusehdotusta siten, että euromääräiset rajat poistettiin ja perittävät maksut sidottiin prosentuaaliseen osuuteen koulutuksen järjestäjän arvioimista kyseisen koulutuksen järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista.

7 Voimaantulo

Asetus ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.